

Lze se bránit proti insolvenční šikaně?

Insolvenční šikanou se rozumí podání zcela bezdůvodného insolvenčního návrhu, který však postačuje k zahájení insolvenčního řízení spolu se všemi z něj vyplývajícími negativními důsledky pro údajného dlužníka.

Insolvenční řízení a jeho dopady

Obecným cílem insolvenčního řízení je spravedlivé majetkové uspořádání vztahů mezi dlužníkem a jeho věřiteli za situace, kdy se dlužník dostal do úpadku. Úpadek mimo jiné nastává za situace, kdy dlužník není po určitou dobu schopen plnit své peněžité závazky, nebo kdy lze důvodně předpokládat, že se dlužník do takové situace brzy dostane (v takovém případě hovoříme o hrozícím úpadku).[1] Zahájení insolvenčního řízení má nejen negativní zákonné důsledky (např. omezení údajného dlužníka ve vztahu k nakládání s jeho majetkem),[2] ale též následky mimoprávní (poškození pověsti údajného dlužníka, vyvolání pochyb o jeho důvěryhodnosti a ekonomické situaci). Je zřejmé, že uvedené mimoprávní důsledky mohou být pro údajného dlužníka mnohem závažnější než důsledky vyplývající ze zákona. V důsledku zahájení insolvenčního řízení mohou být též ohroženy stávající smluvní vztahy dlužníka, včetně těch, které zajišťují financování jeho podnikatelské činnosti. Řada smluv totiž (nepříliš šťastně) obsahuje klauzuli, dle které je (pouhé) zahájení insolvenčního řízení s jednou ze smluvních stran důvodem pro odstoupení druhé smluvní strany od smlouvy, nebo která takovou situaci označuje za porušení smlouvy sankcionované smluvní pokoutou. V případě smluv s banka-

mi pak (pouhé) zahájení insolvenčního řízení může být pro banku důvodem pro přerušení poskytování finančních služeb nebo může dokonce založit nárok banky požadovat po údajném dlužníkovi vrácení všech dosud poskytnutých finančních prostředků.

Když se z insolvenčního návrhu stane insolvenční šikana

Pokud insolvenční návrh nesleduje uvedený cíl insolvenčního řízení a je podán na osobu, která v úpadku nejen že není, ale může být dokonce ve velmi dobré ekonomické kondici, jde o nedůvodný (šikanózní) insolvenční návrh – insolvenční šikanu. Jeho cílem je obvykle snaha smluvních partnerů takto v rámci vzájemných obchodních sporů vyvíjet nátlak na údajného dlužníka, a to relativně nenákladným způsobem.[3] Cílem šikanózního insolvenčního návrhu však může být též pouhá snaha poškodit konkurenta.

Proces insolvenčního řízení

Insolvenční řízení se zahajuje návrhem,[4] přičemž jeho zahájení insolvenční soud oznámí zveřejněním vyhlášky o zahájení insolvenčního řízení v insolvenčním rejstříku.[5] Insolvenční soud je povinen zveřejnit tuto vyhlášku v insolvenčním rejstříku nejpozději do dvou hodin poté, kdy mu insolvenční návrh došel, popřípadě byl-li návrh doručen méně než dvě hodiny před skončením úředních hodin insolvenčního soudu, do dvou hodin po zahájení úředních hodin nejbližší pracovní den. Dlužníkovi se vyhláška doručuje do vlastních rukou, případně do jeho datové schránky, takže je okamžitě o zahájení insolvenčního řízení informován.[6] Proti vyhlášce o zahájení insolvenčního řízení se není možné jakkoli procesně bránit. I s ohledem na tuto krátkou dobu, kterou musí soud dodržet, bude insolvenční řízení zahájeno i v případě, že insolvenční návrh je nedůvodný a šikanózní. Negativní důsledky vůči údajnému dlužníkovi přitom nastávají již okamžikem zveřejnění vyhlášky o zahájení insolvenčního řízení v insolvenčním rejstříku.



Možnosti obrany proti insolvenční šikaně

Insolvenční soud je povinen neprodleně, nejpozději do sedmi dnů od okamžiku podání bezdůvodného insolvenčního návrhu, tento odmítnout.[7] K tomu, aby byl soud schopen v uvedené lhůtě odhalit, zda se o takový zjevně bezdůvodný návrh jedná, mu může velmi pomoci stanovisko údajného dlužníka. Základem efektivní obrany proti šikanóznímu insolvenčnímu návrhu je proto rychlá reakce údajného dlužníka, který by měl co nejdříve po zahájení insolvenčního řízení (v každém případě ještě před uplynutím uvedené sedmidenní lhůty) zaslat soudu své vyjádření k insolvenčnímu návrhu. Ve svém vyjádření by údajný dlužník měl především popsat svou ekonomickou situaci a doložit, že se nenachází v úpadku (ani hrozícím), např. předložením účetních závěrek za předchozí roky, daňových priznání, potvrzení finančního úřadu o bezdlužnosti, zpráv auditora, výpisů z bankovních účtů apod. Pokud některé z informací obsažených v těchto dokumentech pokládá za své obchodní tajemství, měl by údajný dlužník ve svém vyjádření požádat insolvenční soud, aby tyto listiny nebo jejich části nezveřejňoval v insolvenčním rejstříku, a aby tyto listiny netvořily součást insolvenčního spisu, která je přístupná

účastníkům insolvenčního řízení.[8] Dále by se údajný dlužník měl vyjádřit k tvrzené pohledávce insolvenčního navrhovatele a např. uvést, zda pohledávka vůbec existuje či z jakého důvodu nebyla uhrazena (např. proto, že je sporná), a i tato svá tvrzení doložit. Pokud se údajný dlužník domnívá, že insolvenční navrhovatel se cestou insolvenčního návrhu pouze pokouší eskalovat obchodní spor, který by správně měl být řešen v civilním soudním řízení, nebo že se insolvenční navrhovatel pokouší pouze poškodit údajného dlužníka, jakožto svého konkurenta, měl by ve svém vyjádření uvést i tyto skutečnosti. Lze samozřejmě poukázat i na případné procesní nedostatky insolvenčního návrhu, pro které tento návrh nesplňuje zákonné požadavky (pokud návrh takovými nedostatky trpí).

Navrhovateli může hrozit pokuta i náhrada škody

Pokud soud dospěje k závěru, že insolvenční návrh je skutečně zjevně bezdůvodný (šikanózní), může uložit navrhovateli pořádkovou pokutu až do výše 50 000 Kč.[9] Údajný dlužník by proto ve svém vyjádření k insolvenčnímu návrhu měl též navrhnout, aby soud tohoto svého práva využil. Údajný dlužník též může navrhnout insolvenčnímu soudu, aby vydal předběžné opatření, jímž by navrhovateli uložil povinnost složit na účet soudu jistotu k zajištění náhrady vzniklé či hrozící škody. Takový návrh musí být podán při prvním úkonu údajného dlužníka ve věci (tj. spolu s vyjádřením k insolvenčnímu návrhu, nebo samostatně ještě před podáním vyjádření k návrhu), jinak právo na jeho podání zaniká.[10] V návrhu na vydání předběžného opatření je však třeba prokázat a doložit (např. smlouvou s financující bankou, která dává bance právo odstoupit od smlouvy v případě zahájení insolvenčního řízení), že údajnému dlužníkovi již škoda vznikla, nebo že její vznik bezprostředně hrozí.

Konkrétní případ účinné ochrany

Pro ilustraci toho, že výše uvedené kroky mohou vést k účinné ochraně údajného dlužníka a k citelnému zásahu na straně insolvenčního navrhovatele, lze poukázat na konkrétní případ z července loňského roku. Krajský soud v Hradci Králové odmítl zcela bezdůvodný (šikanózní) insolvenční návrh na společnost BAK stavební společnost, a.s. a současně uložil navrhovateli povinnost zaplatit pořádkovou pokutu ve výši 50 000 Kč a dále složit na účet insolvenčního soudu jistotu k zajištění náhrady škody ve výši 10 000 000 Kč.[11] Svě rozhodnutí soud odůvodnil tím, že pohledávka, kterou insolvenční navrhovatel dokládá ke svému návrhu, byla sporná

a měla být uplatněna v civilním soudním řízení a nikoli v řízení insolvenčním. Údajný dlužník ve svém vyjádření k insolvenčnímu návrhu doložil, že z důvodu zahájení insolvenčního řízení mu bylo pozastaveno financování a přišel o významnou mezinárodní zakázku. Předběžnou škodu údajný dlužník vyčíslil na zhruba 23 000 000 Kč. Skutečnou náhradu škody nicméně údajný dlužník bude muset vymáhat po insolvenčním navrhovateli v civilním soudním řízení.

Další možné kroky

V ideálním případě tedy insolvenční soud šikanózní insolvenční návrh odmítne, a případně též uloží navrhovateli pořádkovou pokutu a povinnost složit jistotu na úhradu způsobené nebo hrozící škody. Již okamžikem zveřejnění rozhodnutí o odmítnutí insolvenčního návrhu v insolvenčním rejstříku pomínou účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení (zejména omezení údajného dlužníka při nakládání s jeho majetkem).[12] Proti rozhodnutí o odmítnutí insolvenčního návrhu je sice přípustné odvolání, to však nemá vliv na zánik zmíněných účinků. Vedle výše uvedené obrany v rámci insolvenčního řízení, která by měla být použita v každém případě, může údajný dlužník podat na navrhovatele civilní žalobu na ochranu své pověsti nebo žalobu na ochranu proti nekalosoutěžnímu jednání. Pro úspěch takové žaloby přitom není nutné, aby údajnému dlužníkovi skutečně vznikla jakákoli újma a údajný dlužník tak její vznik ani není povinen prokazovat.[13] Pro úspěch žaloby je podstatné, zda již samotné zahájení insolvenčního řízení bylo objektivně způsobilé újmu způsobit, i když újma ve skutečnosti nevznikla. Dle našeho názoru šikanózní zahájení insolvenčního řízení je způsobilé újmu způsobit vždy. Touto civilní žalobou se údajný dlužník může mj. domáhat toho, aby se navrhovatel zdržel svého protiprávního jednání, aby odstranil závadný stav, vydal bezdůvodné obohacení, nahradil způsobenou škodu nebo poskytl přiměřené zadostiučinění, např. formou omluvy nebo finančním vyrovnáním.[14] Lze přitom uplatnit jak jen jeden z těchto nároků, tak i více nároků současně.

Novela insolvenčního zákona

Závažnost tzv. insolvenční šikany vnímá i Ministerstvo spravedlnosti. Proto na jaře roku 2015 předložilo návrh novely insolvenčního zákona, která má zneužívání insolvenčního řízení zamezit. Novela by měla soudům poskytnout lhůtu jednoho dne k předběžnému posouzení věřitelského návrhu, zdali je, či není důvodný (oproti současným dvěma hodinám, v nichž soudy prakticky vůbec nejsou schopny šika-

nózní insolvenční návrh odhalit). Přestože považujeme i jednodenní lhůtu za nedostatečnou, jistě je to krok správným směrem, který by částečně mohl insolvenční šikanu omezit.

Závěr

V současnosti bohužel neexistuje možnost, jak procesně zabránit samotnému zahájení šikanózního insolvenčního řízení. Proto základní právní obranou údajného dlužníka je pouze jeho rychlé písemné vyjádření k šikanóznímu insolvenčnímu návrhu, které by mělo obsahovat výše popsané skutečnosti a být doloženo příslušnými důkazy. Podle situace může údajný dlužník použít též mimoprávní prostředky, např. oslovení svých obchodních partnerů s vysvětlením celé situace. ●

Mgr. Ladislav Peterka, advokát

Mgr. Ing. Jakub Zubán, advokátní koncipient
ŘANDA HAVEL LEGAL advokátní kancelář s.r.o.

RANDA HAVEL ■ LEGAL

Poznámky

- [1] Viz § 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- [2] Viz § 111 a násl. insolvenčního zákona.
- [3] Poplatek za podání věřitelského insolvenčního návrhu činí pouze 2 000 Kč (pol. 4 odst. 1 písm. c) sazebníku poplatků), kdežto poplatek za civilní žalobu na zaplacení částky 20 000 až 40 000 000 Kč činí 5 % ze žalované částky.
- [4] Viz § 97 odst. 1 insolvenčního zákona.
- [5] Viz § 101 odst. 1 insolvenčního zákona.
- [6] Viz § 101 odst. 2 ve spojení s § 75 odst. 2 insolvenčního zákona.
- [7] Viz § 128a odst. 1 insolvenčního zákona.
- [8] Viz § 422 insolvenčního zákona.
- [9] Viz § 128a odst. 3 insolvenčního zákona.
- [10] Viz § 82 odst. 4 insolvenčního zákona.
- [11] Viz usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 16. července 2015, č. j. KSHK 35 INS 17610/2015-A-9. Upozorňujeme, že proti tomuto usnesení bylo podáno odvolání, o kterém v době přípravy tohoto článku doposud nebylo rozhodnuto.
- [12] Viz § 142 písm. a) ve spojení s § 146 odst. 1 a § 89 odst. 1 insolvenčního zákona.
- [13] Viz § 2976 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění.
- [14] Viz § 2988 občanského zákoníku.